

posui; si vero orando, eleemosynam faciendo, seu aliud quid, quod Deo placeat, exhibeam, operando, omnibus modis ut in his participetur exorto. Et his dictis pariter abcesserunt.

Hic est vir ille religiosissimus Anselmus, qui ex abbate Cantuariæ archiepiscopus, et legationis apostolicæ in Anglia sortitus est dignitatem.

Hæc et alia quæ de Simone scripta sunt, hi qui de propria familia, in sæculo viri religiosissimi, cum eo habitum spiritalem susceperunt, quæ oculis intuiti sunt et auribus audierunt, quemadmodum scripsimus, ita esse testati sunt.

Epitaphium Simonis comitis, scriptum in pyramide ejusdem, a domino papa Urbano, cognomento Odone.

Simon habens nomen, majorum sanguine claro, B

Francorum procerum pars ego magna fui.
Paupertatis amans, patriam mundumque reliqui,
Spiritus divitiis omnibus antefereus.
Post ad apostolicam cœlestis principis aulam,
Eximius tanti me Patris egit amor.
Quo duce promerear tandem super astra levari.
Hospitor hic sacras conditus ante fores.

Item versus.

Olim facta Patris renovans dictamine fratris
Discipulis normam scripsi sub paupere forma;
Sed quia nec spernit Deus hæc, nec pauperiora,
Ostendit Moyses, operi capiendo minora,
Quare lectorem cupiens auxiliatorem,
Me legat absentem posco virtute carentem.

VITA SANCTÆ SALABERGÆ

ABBATISSÆ S. JOANNIS LAUDUNENSIS,

SUPPARI AUCTORE.

PROLOGUS AUCTORIS.

679 In infulis sacerdotalibus honore decorato religionis, cui copia fuit, OMOTARIO papæ, nec non et sacerdoti castissimæ Christi virginis ANSTRUDI abbatissæ, et SALABERGÆ.

Jussionibus vestris, o venerandum decus parentum almique vigoris, parere non distuli, quo potissimum almæ matris, et nostris præferendæ temporibus feminae, Salabergæ vitam atque gestorum seriem, in quantum res sinebat et divina pietas favebat, meo debuerim stylo cedere. Sed ego in hac parte valde me censeo fore imparem, quippe qui vix primis imbutus sum litteris, et Christiana simplicitate educatus. Sed sum memor illius Domini et Salvatoris præconi, dicentis: « Petite et dabitur vobis; quaerite et invenietis; pulsate et aperietur vobis (Matth. VII, 7). » Et illud Psalmographi oraculum: « Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. LXXX, 11). » Unde lectorem obsecro. Si quis tamen hæc, quamvis temerario conatu aggressus sum texere, gesta;

captus amore sanctæ matris, legere decreverit, non quaerat in his Tullianam eloquentiam, nec oratorum facundiam, non philosophorum flosculos, et stoicorum diversas assertiones, sed veritatem, et simplicitatem historiarum. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed aliquoties assolet ut remissioribus pennis descendat ad terras; et inter regias saepe dapas, etiam viliâ poma lactucæque aggrete optimâ quæque censentur. Orandus est Deus Pater ut densissimi pectoris obtusique sensus nubila detegat. Orandus est et Salvator noster Jesus Christus, ut aura nos S. Spiritus afflare dignetur, ut, caligine mentis abrasa, facultatem accommodet loquendi, ut venerabilis matris, quæ semper monasteriorum Ecclesiarumque amore flagravit, valeamus actus disserere, et in posteros strictim succincteque promulgare. Tribuat illi quod peto vestro opitulante oratu, qui « linguas infantium fecit esse disertas (Sap. x, 21). »

INCIPIIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

Igitur sancta Salaberga in suburbano Leucorum oppido Lingonicæque confinio, illustribus orta natalibus [al., territorio Lingonico confini secundum sæ-

culi dignitatem clarissimâ parentibus non infimis ac in servitio Dei per omnia devotis exstitit oriunda], quem Uternensem pagum ob annem iisdem in locis defluentem vocitant, humanis rebus initium sumpsit.

Sed quantum illustrior, vel nobilior fuit natalibus, adeo in nutriendi cura parentibus sollicitior. Nam cum illo in tempore gens Bajoariorum (quam Orosius vir eruditissimus, et historiarum cognitor Bojas prisco vocabulo appellat, in extrema Germania sita,) Bonosiaca esset infecta errore, Bonosiacam hæresim defensores sanctæ Ecclesiæ notarunt: quæ hæresis antiqui et callidi hostis irretita habenis, purum hominem Dominum nostrum Jesum Christum, absque Deitate Patris esse, sensu pravo censebat. Ad quam nefariam et insanam doctrinam confutandam, imoque resecandam, venerabilis vir Eustasius abba, divino utpote instigatus Spiritu, Luxovio monasterio in Vosago saltu cito advenit, quod vir forma laudabilis, et sanctitate pollens Columbanus, peregrinus ex Hibernia adveniens, ex munificentia Childeberti regis summo studio et labore construxit.

CAPUT II.

Sed quoniam tanti viri Columbani fecimus mentionem, ejus non est necessarium **680** in nostro opere detexere gesta, cum sint ab eloquentissimo viro Jona elucubrate edita; qualiter etiam inter turbines sæculi, et Theodorici regis principatum, reginæque Brunehildis instigante versutia, nefandi hostis pertulerit insidias. Quomodo etiam tyrannica temeritate a fratribus sit ejectus, et Italiæ fines sit ingressus; monasterium Bobiense ex permissu et auctoritate Aigulfi Longobardorum regis miro ordine [*al.*, opere] construxit, regulamque condiderit monachorum, isdem præfatus Jonas in libro quem De Vita et miraculis ejus edidit suo stylo prosequitur.

Exstant ejusdem Patris Columbani scripta ad beatum et facundissimum virum Gregorium pontificem Romanum, in libro, quem [*al.*, quæ] de pervigili pastorum cura elicuit, qui eo tempore adeo clarus habebatur atque sanctitate præditus erat, ut etiam, Spiritu sancto ei favente, secreta cœli patuerint, novemque ei ordines angelorum, post Paulum apostolum mirum in modum aut solus aut rarus ferme disseruit. Cujus doctrina eloquii venustatem, pœnitentiæque fomenta docente; universus Occidens hactenus illustratur. Sed et idem venerabilis vir ad præfatum Patrem melliflua remisit scripta. Nunc ad propositum revertamur.

CAPUT III.

Præfatam gentem per Germaniæ sinus vir Dei Eustasius aggressus, ut lucerna Conditoris nequaquam sub modio, sed super candelabrum posita omnibus patefieret, talentumque desuper datum hujus non operiretur, sed potius omnibus cum duplicato fenore perpatesceret (*Matth.* v, xxv), exspargescentis ipsius abraso erroris tramite, evangelico, in quantum Dominus contulit, verbi mucrone truncavit, prædicans Dominum nostrum Jesum Christum, quod sicut in Divinitate æqualitatem Dei Patris omnipotentis haberet, ita et humanitatem materni corporis, nostramque naturam, quam ipse condiderat, absque peccato susciperet, et nullam imminuentem unionis

A Deitatem [*al.*, nulla imminuente immutationis Deitate], quæ utpote semper cum Patre fuerit, ut nihil sua dignitate minuerit, unde verus Deus, et verus homo appellatus sit Christus.

Denique remeans ex Bajoariis vir egregius, post Germaniæ Belgicæque laboriosum callem, tandem pervenit ad quemdam virum illustrissimum opibus et divitiis opulentum famaqué secundum sæculi dignitatem præclarum, et aulicis rebus aptum, nomine Gunduinum [*al.*, Gandomum], qui eo tempore apud villam quamdam, nomine Mosam, ob annem in eo loco decurrentem, sic appellatam morabatur; qui annis ex Lingonicis finibus fontem sumens, post multos anfractus crebrosque terræ circuitus Rheni velocissimi fluminis in se fluenta ex parte recipiens, oceanum Barbaricum ingreditur.

Vir igitur Gunduinus venerabilem virum velut gratissimum munus suscepit. Porro ut assolet et res se habent, humanæ inter salubria adhortationis verba in colloquio virorum fidelium animus crescebat piorum [*al.*, animi favere pastorum]. Cœpit idem vir Dei sciscitari utrum eidem viro, illustri Francorum orto natalibus, soboles adesset. Cernebat quippe, ut opinor, vir Dei, a Deo fore præscitam prolem, quam postea rei probavit eventus. Tunc vir illustris Gunduinus, cum conjugæ sua Saretrude, eleganti forma et nobili femina, duos bonæ indolis adolescentulos ob benedictionis percepturam gratiam præsentavit; quorum senior Leudinus [*al.*, Leudicinus], cognomento Bodo; junior vero Fulculphus, qui et ipse alio vocabulo Bodo dicebatur.

Sciscitatur denuo vir Dei si adhuc proles superesset. Ad quem illi fatentur se habere puellam Germanam licet ætate præferentem, sed dudum luminibus orbatam. Ad quos vir Deo plenus ait: « Veniat, quæso, ipsa, et vestris [*al.*, nostris] præsentetur obtutibus. » Senserat enim, ut reor, in spiritu ei a Domino sanitatem fore collaturum. Triduo igitur a semetipso exacto jejuniis, super oculos puellæ oleum benedictionis vir Dei effudit. Mirum dictu! mox puella sanitatem pristinam, Christi gratia opitulante, consecuta est. Nec immerito omnipotens Deus sic in promptu suorum obtemperat precibus famulorum, qui suas propter ipsum crucifixerunt voluntates.

D Sequitur deinceps aliud splendidum miraculum. Cum eadem puella jampridem fluxum sanguinis pateretur, et gravissima corporis molestia ex hoc debilis teneretur astricta, vir egregius Eustasius ut hoc perspicue comperit, divinum solitumque profusis precibus poscit adminiculum: exaudivit preces fidelis famuli sui ille rerum Sator æternus, qui sanctis suis, ejus præceptis pie obtemperantibus, præsto esse consuevit. Quid multa? Puella sospitate percepta incolumis est restituta.

CAPUT IV.

Interea cum ad perfectæ ætatis pervenisset annos, parentes ejus cum vidissent puellam gliscentem, moribusque ornatam, erat enim decora venustaque

vultu, verum, ut assolet, post rerum discrimina in A prosperis successibus animus tepescere multorum, de liberorum successione cogitantes, contra 681 puellæ voluntatem, eam cuidam viro generositate pollenti, Richramno nomine, in matrimonio tradiderunt; qui vir [al., vix] eam duobus mensibus jure matrimonii habens, humanis rebus exemptus, vitæque privatus est.

His ita transactis, Eustasius ad Luxovium regressus est. Deinde ad Warascos, qui partem Sequanorum provinciæ, et Duni [al., Duvii], amnis fluentia ex utraque ripa incolunt, pergit; qui et ipsi eodem Bonosii, Fontinique maculati errore everso, jam senio [al., ævo jam senes] tabescebant. Ad quos vir Dei veniens evangelico vomere, Scripturarumque sacrarum cæterio, licet non absque labore exercens, B ne seges Dominica, crudescente gleba, suffocante zizania, in avenas loliumque accresceret, ad sanctæ Ecclesiæ gremium revocavit. Qui hactenus, gratia divinæ aspirationis in eadem, quam ab eo perceperunt, norma perseverant.

Sic B. Eustasius post multa rerum discrimina, post labores immensos, post hæreticorum diras procellas, agrestiumque schismaticorum fraudes, quæ plenius in suis gestis continentur, ut bonus athleta, summis pollens miraculis vita beata functus migravit ad Deum, cum curam fratrum post discessum magistri tribus non parum minus rexisset lustris (62): In cujus locum jam pridem convenientia beatæ recordationis Walbertus in regimine fratrum subvectus est, vir omnium fama laudabilis, eximæque C sanctitatis, et in ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus; bonitate ac pietate, charitateque perspicuus, et doctrina exuberans; hujus tempore per Galliarum provincias agmina monachorum, et sacrarum puellarum examina, non solum per agros, villas, vicosque, atque castella, verum etiam per eremi vastitatem, ex regula duntaxat beatorum Patrum Benedicti Columbanii pullulabant, cum ante illud tempus monasteria vix paucis illis reperirentur in locis. Sed nunc ad articulum revertamur historiæ.

CAPUT V.

Prudentissima femina Salaberga cum per biennium jam viduata resideret, licet sub laico habitu D degens, vigiliis, jejuniis atque eleemosynis, in quantum vires suffragabantur prædita [al., suppeditabant] intenta, prædita, quæ Dei sunt, Deo inhianter reddebat. Doctrinam vero, quam a B. Eustasio perceperat, velut mundum animal ruminabat. Cum hæc ita res se haberet, decrevit animo ut ad sacrarum virginum cœnobium, quod venerandus vir Romaricus ex palatio magnifice conversus, per exhortationem et solamen B. Eustasii in Vosago construxerat saltu, latebram fuga expeteret, fecissetque satis votis, si sexus non fecisset impedimentum, et regia non impedissent obstacula.

Per idem tempus Francorum sceptraque regni gubernacula Dagobertus gestabat, vir imprimis acer ingenio, et principatum tenens [al., principatu clarus], et non solum fidei jure sibi subjectis, verum etiam exterarum vicinarumque gentium fama metuendus. Metuens autem præfatus Gunduinus [al., Bundoinus], ne ob filiam iram regis sævitiamque incurreret, eam a calle, quo ire sponte decreverat, pedetentim retraxit. Jam enim opinio ejus ad aures regis pervenerat.

Morabatur denique iisdem temporibus in aula prædicti principis vir quidam strenuus, consiliis regis gratus, et inter suos fama celeberrimus, nomine Blandinus [al., Blandinus], qui cognomentum Baso acceperat, qui utpote et ipse ex Sicambrorum prosapia ortus expectabili, prædictam Salabergam, non ejus sponte, quia jamdudum divinis præceptis se implicare noverat [al., voverat], licet invitis parentibus, regio tamen jussu, et ob liberorum procurandorum causam, in suum adscivit conjugium. Sociata itaque viro memorato, licet sub jure conjugii, Christiana tamen utrique exercebant opera, et baptismi candidatum devotissime servabant. Erant enim hospitales et eleemosynis dediti, maximeque, juxta B. Paulum egregium prædicatorem, domesticis fidei (Gal. vi, 10), et peregrinis, servis autem Christi summa veneratione obtemperantes, illius Salvatoris memores præcepti: « Quædum fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40); » et illud B. Petri apostoli: « Hospitales invicem sine murmuratione (I Petr. iv, 9). »

Sed cum his, favente Domino, bonis pollerent moribus, et Christiano more degerent [al., vigorem vitam] et prolem nullam capere possent, Christianissima femina anxia, et tot privata privilegiis, sanctarum mulierum Annæ et Elizabeth in se adhibens fidem, quæ in templo Domini vigiliis et orationibus excubantes (Luc. ii, 37; i, 6), post diurnam sterilitatem partus sanctos meruerunt, et procrearunt liberos, ad basilicam B. Remigii pontificis, qui urbem Remorum Campaniæque tellurem virtutibus sacris et mirabilibus illustrabat, expetiit; ibique vigiliis et orationibus excubans, votum vovit ut, si divinitus ei soboles concederetur, ipsam Domino dicaret.

Nec mora domum reversa, hoc quod fideliter et anxie petierat, a Domino est ei collatum; concepitque, et peperit filiam; cui ex aviæ vocabulo Sarc-trudis nomen indidit. Rursus aliam filiam edidit, quam Ebanem nuncupavit. Deinceps vero genuit filiam tertiam, ipsamque baptismi gratia regeneratam Austrudem [al., Astrudem] appellavit, quæ in curam et regimen sororum, processu temporis, cuncta annuente caterva, successit. Quartum vero edidit liberum cui et ipsi baptismi gratia sacerdotibus consecrato, Eustasius nomen indiderat, qui et infra 682 pueriles annos defunctus est. [Quæ hactenus Christo

(62) Hic videtur auctor B. Salabergæ suppar.

auspice divinis privilegiis nunc superest. Unum tantum edidit liberum, cui et ipsi baptismi gratia a sacerdotibus... Eustasium nomen tradiderunt, qui et infra pueriles annos, etc.] Quintum vero bonæ indolis edidit prolem, nomine Balduinum [*al.*, Balduinum], quem et ipsum juxta priores omnipotenti Deo sacravit. Egit hoc denique famula Christi, omnique nisu aggressa est ut omnem domum suam non sibi soli, sed marito simul, et liberis Christi faceret Ecclesiam.

CAPUT VI.

Interea cum egregiæ sanctitatis opinio Waldeberti, ejus memoriam fecimus, pene per universos Francorum terminos eximie pullularet, et solertia prædicationis ejus a Christo Domino, sine quo nihil boni agitur, affatim fervesceret, essetque omnibus Domini colentibus gratus, monasteriaque virorum ac mulierum ex ejus norma affatim conderentur, cernens beata Salaberga servum Christi militemque præclarum tot florere exemplis, virtutibusque flagrare supernis, et assidue velut e luporum faucibus ereptos ubique greges Christi adunari, eum ad propriam domum, ob benedictionis ab eo gratiam percipiendam, crebrius accersitum, velut divinum munus sibi a Domino fore concessum ovans suscipiebat, verbaque salubria et animarum medelæ congrua haurire ex ejus mellifluo ore desiderabat, flagrabatque instantissime animus, ut, spreto phaleramentis sæculi pompisque mundanis postpositis, ad virtutum culmen apicemque sanctitatis valeret ascendere. De quo virtutum culmine Dominus quoque et Salvator in Evangelio loquitur dicens: « Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domos, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit (*Matth. xix, 29*); » et illud: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat? (*Luc. xii, 49*). » Quid plura? Auctore Deo omnem spem suam post Deum beato viro committens, viro converso, prolibusque Deo sacratis, religionis veste accepta, inito cum B. Waldeberto consilio, convenientia [*f.*, conniventia] existente mariti, cœnobium puellarum in suburbio Lingonicæ urbis, in hæreditate vel successione paterna, conatur exstruere. Quod propriis redditibus prædiorum suorum, ex successione hæreditatis paternæ, Christum faciendo hæredem, nobiliter ditavit. Ad quod opus peragendum venerabilis Walbertus solamen, artificesque, ac viros industrios præbuit atque commisit. Qui locus licet Austrasiarum finibus immineret, vicinus tamen Burgundiæ erat, distans a Luxovio monasterio paulo minus millibus quadraginta; ibique adunatis centum seu amplius tam ex nobilibus [*al.*, nobilium] liberis, quam ex proprio officio puellis, Christo Domino dicavit.

Sed cum jam pars maxima fabricæ monasterii instructa esset, cœpit famula Christi præsa, utpote Spiritu Dei repleta, sagaci cum viro trutinare animo, non esse in loco eodem puellarum cœnobium tutum, nihilque stabilitatis atque munitionis habere.

Nam cum barbaries licet procul abesset, regum tamen limitibus hinc inde admistis, periculi indicium futuris temporibus erat, quod periculum nos deinceps vidimus. Denique nuper civile bellum inter reges Francorum Theodericum et Dagobertum circa illos fines est actum, ubique vicinia quæque depulata, agri, villæ, ædes, et ipsa, quod gravius est, sanctorum corpora igne sunt cremata. Unde liquido patet divino eam Spiritu fuisse imbutam, quæ pridem anticipavit discrimen.

CAPUT VII.

Consilio igitur adepto cum præfato Waldeberto abbate, qui ingenio, et vigore sagaci, et natura bona in talibus rebus præditus erat, quem postea et comitem itineris, et socium laboris habuit, elegit iter Christo duce instar sanctissimi Abrahamæ patriarchæ, qui de Mesopotamia Syriæ egressus, Philistinorum colonus exstitit, eamque Deo promittente in postera successione sortitus est. Quem imitata Dei famula relinquens patriæ solum, paternas sedes malens cum Christo egere, quam mammonæ lucra possidere, quam tot pati discrimina, cum vitæ stipendio ad urbem Lauduni Clavati, cum maximo apparatu, et cum animabus a Deo sibi commissis, proficiscitur.

Quæ urbs licet obsidione vallari ab hostibus possit, tamen natura loci, et in cacumine saxi sita, munitionem robustam obtinuit, ut frangi a barbaris nequeat periculoque careat. Nam et vetusto tempore cum eam Wandali, Alani, Huni, cæteræque Germaniæ et Scythiæ gentes frustra vallassent, nulla aggerum arte imminente, non fundibulorum jaculis, non armorum spiculis jacentibus, nec arietum impulsio- nibus obtinere valuerunt, sed casso labore frustrati, inertes recesserunt. Excepto enim murorum ambitu, qui extrinsecus in proceritatem collis extenditur, intrinsecus ipsius muri circuitus humo coæquatur, unde et machinarum arte nulla illud oppidum fatigari possit, sed et altrinsecus saxa naturalia ambiunt; urbs infra referta puteis; ad ipsos quoque portarum exitus fontes emanant perennes, qui in usus hominibus, pecoribus ac jumentis potui dantur.

Igitur, cum jam ad illuminandam urbem, veluti solis radius, veneranda femina cum suis sequacibus sanctis appropinquasset, præsul oppidi illius Attilo [*al.*, Attila, Attola] cum summo favore ei obviam pergat, tanquam divinum munus, angelicamque turbam venisset [*al.*, tanquam si divinum munus turbaque angelica venisset], ovans sanctas famulas Christi cum choro psallentium, cum psalmodia, et hymnidicis, summisque laudibus deduxit in urbem. Sed miraculum illud magnificum dictu, quod nocte eadem in ipsa urbe gestum sit, non est silendum.

CAPUT VIII.

Prædictus itaque pontifex præcepit pueris ac familiaribus sibi creditis, ob præparandam in crastino die familiæ Christi refectionis gratiam adesse. Ministri igitur attoniti velociter per noctem, portam

oppidi ingressi, obviam sibi ferarum ac bestiarum A diversa genera cernebant. Nam ille bubulum, alius cervum; ille ursum, alius suem, nonnulli lupos, plerique nihilominus vulpes, alius interim lascivum asinum, trucemque cernebant leonem, egredientes et fugientes simul de civitate et cætera monstra bestiarum, quæ huic operi intexere prolixum est, ne fastidium lector incurrat.

Quo miraculo pavore percussi omnes ministri mirabantur, quoniam in illo loco istæ bestię nusquam antea apparuerant. Quid aliud datur intelligi, nisi quod sanctitatem ac vigorem ancillarum Dei antiquus hostis non ferens, cum suis satellitibus fugiens discessit? Nec immerito in bestiarum se ferarumque, et monstrosas deformat figuras, variaque figmenta depromit, qui, utpote a bono Creatore B bonus creatus angelus, superbia deinceps tumidus dudum dixerat in corde suo: « Super astra cœli ascendam, ponam thronum meum ad Aquilonem: similis ero Altissimo (*Isa. xiv, 14*); » nunc de superna claritate, et paradiso deliciarum ejectus, cum suis sequacibus in formicarum, vermium, sericum, vel qualibet deformi specie actus, mysterium operatur iniquitatis: si quidem priscis temporibus, quod plerique adhuc memoria retinent, et superstites esse noscuntur, qui hoc facinus viderunt, quod in eodem oppido, ut creditur, antiqui anguis versutia crudeliter vigeat, plebeios, rusticos atque hebetes homines arte callida ludificabat, de quo scribitur: « Cujus mille nocendi sunt artes. » Nam sub specie idololatriæ [*al.*, baptismatis] eos sibi proprie vendicabat. Denique raro tempore peracto [*al.*, retro acto tempore], et idolum vocitabant velut, a ludo incipientes, in medio eorum duntaxat diabolo debacchante, plerumque homicidia perpetrabantur.

Egerat hoc nequissimus dæmon callida astutia, ut si quis ibidem proximum alterius quolibet modo debilitasset, a consanguineis, vel affinitate conjunctis, innoxius foret ab effusione sanguinis, videlicet ut in longius consuetudo nefanda incrementum malignitatis auget, et miseram urbem suis habenis irretitam iniquus prædo velut propriam vendicaret. Sed omnipotens miserator omnium rerum Dominus, « qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (*I Tim. ii, 4*), » ad sui juris D plasma clementer respiciens, olim jam hoc sacrilegum et nefandum facinus a civitate ista radicitus evacuavit.

CAPUT IX.

Sed nunc rursus ad cœptam redeamus narrationem. Denique contemplata conditione loci, cernentesque idoneum ac gratissimum, et absque discrimine munitionis locum, cœperunt fundamenta ecclesiarum atque domorum jacere. Quibus rite peractis ac prospere gestis, cœperunt ad laudes Dei omnipotentis Domini nostri Jesu Christi nobilium soboles servitiumque concurrere. Quis enim vir potens, aut femina nobilis, qui illis in locis degerit [*al.*, degeret], qui non beatam Salabergam ex affectu diligeret?

Erat enim hilaris semper, et placido vultu, charitate atque humilitate perspicua, eleemosynis promptissima, et quæ circa Dei cultum sunt, valde devota. Quid multa? Infra exigui temporis spatium coacervatæ in eodem loco sunt, vel monasterio adunatæ plus minusve trecentæ famulæ Christi.

Illisque dispositis per turmas instar Agaunensium monachorum, habendique castimoniam [*al.*, habendi normam] disposuit. Die ac nocte præcipiens psallendi canorem omnipotenti Deo personare, et juxta egregium prædicatorem Paulum, sine intermissione orare (*I Thess. v, 17*). Quæ institutio hactenus in eodem, Christo auspice, celebratur cœnobio. Flagrabat quippe in eodem desiderio canendi carminis valde amor intentus. Plures siquidem, ut supra diximus, nobilium, ad servitium Christi colligendas sitiens adunabat.

Nam inter cæteras nobilium Sicambrorum feminas, Odila, nobilitate et ingenio naturæ bono [*al.*, ingenii natura boni] pollens, quæ et ipsa pridem a venerabili Waldeberto Christiani vigoris insignia, et salubre acceperat antidotum, consilio accepto cum legali [regali] viro illustri Bodone, quem superius [*adde*, Leudinum] prædiximus, qui eo tempore industrius, et potens, et secundum sæculi dignitatem florens erat, postpositis phaleramentis mundi, ad Dominum sunt conversi; rebusque suis monasteriis collatis, post beatam Salabergam, eundem callem terentes, Landunum properabant [properaverunt]. Bodo incisa cæsarie monachi, in quantum res sinebat, agebat officium. Ac non multo post Tulli oppidi adeptus episcopatum, naturæ ~~684~~ debitum reddidit. Veneranda quoque Odila Christi stigmatibus suscepto sacrarum virginum se choro conjungens, sub obedientiæ tenore, vitam beatam degens, spiritum, cui omnia debentur, reddidit.

MIRACULUM I.

Igitur cum beata Salaberga in sanctitate ævosa [morosa], et ornato [exornato] vultu, cum sororibus pie vitam duceret, puella quædam sanctimonialis in eodem cœnobio cadivæ vesaniæ [guttæ cadivæ vesaniæ] morbo indepta, dum cursum in ecclesia canere cœpisset, coram omnibus effrenata mente in terram corruit. Quam mox beata et venerabilis mater secum familiariter acceptam, sedula oratione pro ea Deum poscens, opitulante divina gratia, ab eadem peste purgavit, et in servitium Christi libere abire jussit incolumem. Plurima enim et valde celeberrima sunt quæ in laudibus atque memoria venerandæ matris stylo inseruntur, quæ postmodum suis aptabuntur locis.

CAPUT X.

MIRACULUM II.

Quodam vero tempore dum beati viri Waldeberti præstolaretur adventum, et Falerni copia deesset jus tritici vel hordei, quod cervisam nuncupant, et arte conficitur humana, quo Orientalium [*al.*, Occidentalium] pleræque nationes utuntur, jussit facere.

Quæ cum in vas, quod lingua vulgari tonnam vocant, missa fuisset, ac cum vas ad plene refertum ex potus liquore non esset, famula Christi, cui obedientiæ causa eodem anno, juxta tenorem regulæ, ad cellarium custodiendum, sororibusque ministrandum ordo evenerat, ad venerabilem matrem summa cum humilitate veniens ait: « Domna, inquit, mater, quid faciemus, quia vas non est plenum ex sicera, et aer æstuat, si sanctus vir abbas inveniendū moras innexuerit, vereor ne potus liquor in acerbitatem aceti acrescat [*al.*, accrescat]. » Ad quam illa ait: « Vade, et quod subsequens ex liquore est confectum, funde in vase. » At illa non dubia celeri cursu pergens, ut jussionem scilicet matris impleret, reperit vas plenum, quod paululum pridem semivacuum reliquerat. Ac sic omnipotentis Dei misericordia actum est, ut, dum matris fides armatur, obedientiæ vigor in discipula roboratur [*al.*, amatur obedientia, vigor in discipula, etc.], virtusque divina protinus panditur, potusque, quod exiguum erat, in majus augetur, remeansque Dei famula, cum alacritate et humilitate sanctæ matri narravit miraculum. Illa, summo rerum Creatori Domino nostro Jesu Christo gratias refert, qui servientibus sibi in veritate cito adesse consuevit.

CAPUT XI.

MIRACULUM III.

Patratum deinceps aliud miraculum: soror quædam vel abluendo vestimentorum sordes, ut mos est, ad cellam officinæ, qua hæc agi solitum erat, veniens, accepto vasculo quod in talibus rebus necessitas poposcit, deferens simul et exigua ligna, pervenit. Sed quia catena, in qua pendebat vas, exilis et brevior constabat, igni non appropinquans, reprensus de industria famula Dei aliam catenam, sibi invicem nexuit, et ecce alia sodalis ejus cum alio vasculo ex aeris metallo facto adveniens simile optabat opus, humiliter postulans sociæ dixit: Comoda mihi, soror, unam catenam, ut ambæ velocius operemur. Ait sociæ: Pro charitatis gratia commedabo tibi, sed perge tu et affer ligni quantitatem, quantum volueris, quia ardue suspenduntur vascula, ut valeamus perficere quod necessitas compellit. Quæ cum abiisset, nequaquam reperit quod petiit. Tunc utræque ancillæ Christi anxie esse cœperunt, quid tamen facerent ignaræ; et subito magno cum sonitu cella officinæ quasi casura semel flectendo, addicitur igni. Tunc concito cursu famulæ Christi, omnesque sorores ad eam aspiciendam veniunt, et quisnam esset fragor strepitusve inquirent. Sed videntes miraculum stupefactæ sunt in re quæ acciderat. Tunc venerabilis mater jubet ad hoc miraculi genus, ut vir Dei Italus presbyter, atque ejusdem cœnobii præpositus, contemplaturus accederet. Vir autem Dei cum affuisset, videns cellam fragoribus nec dirutam sed illæsam permanentem, uberes Deo gratias retulit perpendens meritum matris,

A quæ ita imbutas ac devotas haberet discipulas, quarum charitati ferventi etiam elementa servirent.

CAPUT XII.

Quadam denique die cum extra murum oppidi, infra claustra tamen cœnobii æstivo tempore deambularet, vidit Landefridum monachum suum hortulanum in horti ambitu, nescio quid oleris causa, investigantem, innoxia gramina abscindentem. Ad quem sub sibili voce silentique, quod nequaquam aliqua sororum audire potuerat, ait: Defer, inquit, nobis ex lactucis, 685 frater Landefride. Hæc illa innuendo magis quam loquendo affatur. Hæc præfatus frater narrare consueverat qui adhuc superest. Mirum dictu! Vox quæ parvo anhelitu et nullo alio audiente emissa fuerat, in aures fratris admodum pervenit, quasi in præsentia fratris ipsius dicta fuisset. Erat autem spatium inter ipsos quasi stadiis quatuor, aut amplius.

CAPUT XIII.

Accidit quoque et aliud miraculi genus. Cum quodam tempore in coquinæ officio, ut mos erat, hebdomadam suam sororibus deserviret, et pisciculi, vel alia quælibet monasticis usibus apta, minime suppeterent, Basinus archidiaconus ejusdem urbis domi recumbebat, et ecce vox in aures ejus insonuit dicens: Nosti quod abbatissa onus coquinæ sororibus exercet. Ad eam visendam expedit te debere quantocius properare. Sed ille levius retinens neglexit. Cumque usque ter fuisset admonitus, etiam insuper verbera minatur adhibere. Quid ageret, quid tantæ matri munusculi deferret, minime ad hujusmodi opus habebat. Tandem aliquando domo egressus in foribus ostii reperit hominem piscem miræ magnitudinis gestantem, quem divino nutu allatum credens, dato duntaxat pretio, piscem beatæ matri detulit. Ex quo illa pulmentum sororibus adhibens, omnes usque ad satietatem refecit. Quod ne cui de industria factum fuisse credatur; sed nutu divino ad ejus refectionem exigendam præparatum, quoniam vero quanto amore in hac vita omnipotens Deus eam dilexerit, imo ut aurum obrizum purgaverit, silentio non est prætereundum.

CAPUT XIV.

Quodam namque tempore febrium igne [*al.*, vena] accensa, gravem molestiam corporis perferebat, ita ut loquendi facultatem amitteret; sed cum melius Christo præsule convalesceret, sciscitata imo flagitata a sororibus quænam fuisset correptio illa, fervente spiritu respondit: O dulcissimæ sorores, quid investigare vultis rei causam? A sævis namque nimium et tetrus opprimebar dæmonibus [*al.*, spiritibus]; quando autem melius convalescebam duæ alæ dorsum meum venientes gyrabant [*al.*, a dorso meo venientes gyrabant me], quarum visio auro purissimo pulchrior erat. Nam et summitas earum gladio accipiti æcutior sentiebatur. Cum autem ab his vallabar, fugiebant tæterrimi spiritus. Quid autem aliud

datur intelligi, nisi quod omnipotens Deus plasma suum in præsentia duntaxat purgaret vita, et dextra suæ protectionis [*al.*, dexteræ suæ protectione] roboratum cum sanctis aggregaret. Alæ etenim in Scripturis sanctis supernæ intelliguntur potestates. Convalescens corpore, sed mente robustior, anno et novem non plenis mensibus vixit tentatione exacta. Nam quis valeat ejus sanctitatis sagacitatisque astutiam condignis referre præconiis, cujus charitas et humilitas cunctarum subjectarum sibi præeminebat miræ dulcedinis et bonitatis affectu? Erat enim hilaris vultu venustoque aspectu, alacris in colloquio, moderata in verbo, consilio prudens, in ordinandis cœnobii causis præcipua, sagax ingenio, eleemosynarum amori dedita, et hospitalitate non pigra, in regulari norma discretæ, sanctarum feminarum vitam imitans, Melaniæ videlicet et Paulæ, quarum Melania, ut B. Hieronymus ait, nobilissima Romanarum feminarum fuit, et Marcellini quondam consulis filia, Hierosolymam navigavit, ubi tantum humilitate et charitate insignis exstitit ut Theclæ nomen acceperit. Paula vero, relicto patrimonio urbano, Græcorum orta prosapia, Bethlehemitica rurâ expetens, cum summa bonitate et humilitate vitam degens, sacrum spiritum Domino fudit. Et ut altiora repetam: Beata Salaberga imitata Helenam Augustam, Constantini Augusti matrem, ut historia narrat ecclesiastica, mortificatis carnis membris mundique pompis postpositis, quotidianis Deo famulabatur obsequiis. Quidquid enim in cœnobia vilitatis et quæ munditiæ essent exercendæ, sibimet deputabat. C

CAPUT XV.

Sed cum his et cæteris his similibus bonis Christo præsule polleret, quodam tempore vidit in mansione quam frequentare solita erat, tabernaculum e polo miræ claritatis ac splendoris descendere, quod deorsum spatiosum et sursum arduum videbatur. In quo recepta avis miro splendore refulgens, eam apprehensam in extasi positam, imo translata, trans fluvium quemdam ingentem asportavit, et in prata valde amœna immisit, ubi diversorum florum, et immensa odoramentorum genera fragrabant, atque inter candentia lilia, et rosarum rubentium flores vidit immensa infantum agmina utriusque sexus, niveis cicladibus, et laureatis capitibus ovantes, inter quos et Magobertus puerulus aderat. Qua visa ait: Agnoscis me, mater? Illa ait: Nescio. Respondit puer: Ego sum Magobertus filius Amilianæ, quem ante te misisti et sum modo in hac claritate quam cernis. Nec mora vidit beatum virum et venerabilem **686** Ansericum pontificem, obviam sibi venire, ad quam ait: Agnoscis me? et illa fatetur se ignorare. Ego sum, inquit, Ansericus episcopus Suessionum, quem crebrius in domo tua accersitum vidisti, veni et ostendam tibi valvas paradisi. Et

ostendit civitatem Dei Altissimi, et duodecim sedes apostolorum ex auro gemmisque rutilantes. Cui et ait: Ecce tibi locus præparatus est. Sed quia B. Mariæingemmati sunt oculi, et preces sororum ferre non potest, quia adhuc eis necessaria es, deprecata est Filium suum, ut a superis celerius illuc revertaris præmia possessura tibi a Domino collata. Interim avis illa iterum illam apprehensam in ore ejus, anhelitu recuperato [*al.*, dato] a superis remisit.

CAPUT XVI.

Igitur dum quadam nocte quiesceret [*al.*, soporem caperet], in specie venerabilis viri Waldeberti, utpote angelus Domini apparuit ei tertio, qui et cingulum ejus vidit, et de renibus abstractum secum detulit, quod cingulum ulterius non comparuit, significans, ut opinor, quod in posteritate ejus honor successionebus accreverit. Cujus vestes ut ipsa referre solebat, candore nimio fulgebant, et hac voce admiranda affatur feminam: O dulcissima filia, præpara te ut accipias bravium, et exitum tuum præstolare, quia et ego ex victoria tua cupio bravium accipere, quia centesima ex hac die dies vocationis tuæ eveniet, ut laboris tui fructum quem cum magno sudore quæsisti, cum multiplicato fœnore in horreo Domini tui recondas. Hæc audiens illa, una ex sororibus sibi familiari accersita, vim somnii tenoreque rei pandit, et cæteris promere distulit.

CAPUT XVII.

Angelus autem Domini præcepit ei ut per singulos dies ac noctes infra illum centenarium numerum expleret psalterium. Ab illa igitur die cœpit vigiliis, jejuniis, psalmis, et orationibus plus solito Domino libare quanto firmior de promisso, tanto alacrior de obsequio. Ante vigesimam autem vocationis ejus diem, pedum dolore tacta lectulo decubuit [*al.*, occubuit] ut et de viro perfecto dicitur: « Florebit amigdalus, impinguabitur locusta, et dissipabitur capparitis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ (*Eccli.* XII, v). » Novissime expleto officio, convocatis sororum agminibus, hac eas voce affatur: Permanete in servitio omnipotentis Dei, o famulæ Christi, quia, non qui cœperit juxta divinum oraculum (*Matth.* X, 22), sed qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

CAPUT XVIII.

Interea, ut assolet in rerum opulentia, discordiam etiam inter propinquos generari, germanus ejus Bodo aliquas villas, quas per chartarum seriem ad ipsum condonaverat cœnobium, illicita usurpatione retinebat, sed comperta germanæ ægritudine, et illa pro hac re anxia Dominum deprecante, summa cum festinatione ad eam venit, moxque de medio chartarum sanctio invicem roborata, hætenus rata perdurat [*al.*, moxque chartas invicem roborantes, hætenus totum ratum perduxit]; sed cum sensisset se migraturam a corpore vale dicens sororibus, Italum presbyterum poposcit, ut pro se, sicut mos est, offi-

cium expleret funeris, et hæc flagitans sacrum emisit spiritum, sanctorum aggregata cœlibus, perceptura duplicia in æterna glôria, ipso præstante, cui est honor, et gloria, et virtus et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Obiit præfata famula Christi decimo kalendas Octobris, quâ die sacra Thebeorum Mauricio duce Agauno celebratur passio. Reliquiæ quoque ejus in eodem conduntur loco. Ad cuius poliandrum claræ post obitum patuerunt virtutes.

HUGONIS

ARCHIEPISCOPI ROTHOMAGENSIS

LIBRI TRES

CONTRA HÆRETICOS SUI TEMPORIS.

(Vide in Hugone, circa an. 1154, inter Patrologiæ tomos proxime eaenas.)

ROBERTI DE MONTE

AUCTARIUM AD SIGEBERTUM.

(Vide Sigeberti Chronicon cum Auctariis.)

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Revocatur Lector ad numeros crassiores textui insertos.

A

Abbatii Guillelmo conceditur potestas benedicendi calices, quod antea non permissum reperitur, 590. Abbas diversis monasteriis qua ratione præfici potest, 617. Antiqui ritus in ordinando abbate, 624. Abbas eligi debet a monachis, *ibid.* Non reges, non principes eligere debent, 622 et 624. Non licet abbati tollere possessionem monasterii, 625. In abbatum benedictione prognostica fieri solebant, *ibid.*

Abbatia in dotem reginis collata, 652.

Abel luctus, vanitas, vapor, vel miserabilis, 55.

Abimelech, pater meus, rex, 78. Et patris mei regnum, 103.

Abraham, pater excelsus, 53.

Abreas castellum, 751.

Absalon, S. Amandi abbas, 551.

Absolutio inanis ut reuoluentis, 672.

Abstinentia vera, 62.

Abyssus cor hominis, 44.

Accaron, eruditio tristitia, 226.

Accidentia nulla in Deo, 280.

Achaz virtus, 182.

Ada, uxor Godefridi a Guisia, 529 b. Nupsit secundo Waltero de Ath., *ibid.* Tertio Theodorico de Avenis, *ibid.*

Adalardus (S.) abbas instituta condidit ad pauperum sublevandam miseriam, 582. Quam ardens ipsius in pauperes charitas, 583.

Adalbertus comes Viromand. abbatiam S. Quintini restaurat, 618.

Adam vir et mulier a Deo vocati sunt, 29. Adæ lapsus ad excusationem peccatorum assumitur, 47 et seq. Adam et Eva, quare post transgressionem foliis pudenda texerunt, 263. Utrum generationi intendissent si in obedientia perstitissent, 264. Quanta in primis parentibus perdidimus, 264. Quomodo generationi intendissent si non peccassent, 316. Virgines perseverassent, *ibid.*

Adam S. Andreae de Novo Castello, 552.

Adam de Corlandon, decanus Laudunens., 645.

Adam comes, 516.

Adams, cruores, 59.

Adela, Hugonis Mag. uxor, deinde Rainaldi comitis Claromont, 529.

Adela, comitissa Crespeiensis et Viromand., 597. Eiusdem genealogia, *ibid.*

Adela, comitissa Blesens., 588.

Adelada comitissa Vermandensis, 529.

Adelada filia Henrici comitis de Grandiprato, 529.

Adelada, uxor Hilduini comitis Rocieus., 528.

Adelada, Falconis de Jur uxor, 529.

Adelardus Suessionens. episcopus, 657.

Adelbero abbas S. Vincentii Laudun., 498.

Adelbero, sive Ascelinus, episcopus Laudun., 496.

Adelelmus filius Adæ, 516.

Adelheidis Cociaci vicecomitissa, 612.

Ademarus, sive Aymar, episcopus, dux expeditionis Jerosolymitanæ ab Urbano papa II constituitur, 379. Commendatur, *ibid.*, et 384, 420. Iter Jerosolymitanum aggreditur, *ibid.* De egenorum sublevandis miseris egregia ipsius dicta, 421. Quædam ejus gesta narrantur, 441.

Ademarus de Guarda, 655.

Admiravisi qui, 409.

Ado de Luni, 628.

Ado vicedominus Laudun., 506.

Adoptandorum filiorum ritus, 594.

Adorare pro venerari, 297.

Adoratio qualis imaginum, 279.

Adrianus Galterius Benedictinus librum, cui titulus Equilibrium, etc., edidit, 595.

Adversitas nox, 15. Adversitates qui libenter non tolerant, adulteri, non filii Dei sunt, 17. Adversa et prospera Deus in bonum dirigit, 83. Adversitatibus ad Deum conversi quare atteruntur, 315. Adversitatibus justos atterit et reproborum votis sæpius respondet, 333. Aculeis adversitatum suos sollicitat Deus, 440. Adversitatibus visitat